

élvezett szépségeiből valamit megmentsenek. Jó is, hogy sietnek, mert a ma diadalmas élete követeli a maga uralmát az egész vonalon. Hidvéghy halálos veszedelem árán, Jókai hőseire emlékeztető bravúrral, menti meg a vízbefúlástól egy ifjúkori barátjának gyönyörű leányát — a maga számára feleségül. Az ilyenformán elhagyottnak hitt régi kedves pedig még idejekorán férjhez megy egy francia gyár főnökéhez, miről kedves levélben értesíti Hidvéghyt. A rohamosan kibontakozó családi boldogság teljességéhez hozzátartozik Hidvéghy leányának hűséges Félixével való egybekelése, valamint Cittadiniék keresztelője is.

Az egész regénynek nincs egyetlen szereplője, aki ne volna megelégedett. Mindenki eléri célját és még a legszebb álmok is valóra válnak. A ma gazdag kárpótlást nyújt azoknak is, akik a tegnapi csatlódtak. Az elveszettnek hitt boldogság megszerzéséhez csupán az szükséges, hogy tudjon az ember a tegnaptól elszakadni s a mána élni. „Nincs haszontalanabb dolog, mint az elmúlt dolgokon való töprengés.” Ez a könnyed életfelfogás adja meg a boldogság alapját azzal, hogy sok fölösleges gond terhétől szabadítja meg az embert. Az adott helyzetben való megnyugvás, amely az emberi tehetetlenség tragikus érzése kapcsán sokakat a pesszimizmus lejtőjére taszít, Drasche regényében a legderűsebb optimizmus köntösében jelenik meg. — A regény meséje kétségkívül érdekes és a megoldás mindenekfölött megnyugtató. Azonban ennek a minden áron való kedvező megoldásnak az a hátránya, hogy nem mindig számol az élet valószínűségével. Nagy valószínűtlenség van pl. abban a helyzetben, amely a házastársakat válásra kényszeríti. Nem érezzük azt az ellenállhatatlan lelki válságot, amely a szakítást előidézi. Ezzel az író maga is tisztában lehet, mert önálló magyarázattal igyekszik megokolni az asszony viselkedését. Az efféle magyarázások azonban éppenséggel nem pótolhatják a lélektani valószínűség hézagait. — A síma megoldás kedvéért az író egészen mellőzi még az elkerülhetetleneknek látszó tragikus mozzanatokat is. Nem próbál az élet mélységeibe leszállni s az erős szenvedélyek puszt-

tító hullámverése helyett inkább az élet vizeit elsímító szelíd érzelmek játékában gyönyörködik. Vér és könny nélkül elsímul minden bonyodalom s a modern „carpe diem” varázsvesszeje mindenkit boldoggá tesz. Az emberek mind jók; a férfiak erősek, udvariasak és kedvesek, a nők pedig még hűtlenségükben is nemesek. Csak sajnálni lehet, hogy mi, akik benne vagyunk az élet vadvizeinek félelmes forgatagában, nem igen tudunk velük közösséget érezni. Sorsuk és egyéniségük hidegen hagy bennünket, mert nincs tragikusan komoly kapcsolatuk azzal a reális élettel, amelynek mi magunk részesei vagyunk.

Fő érdeme az írónak, hogy szellemes, könnyed stílusával és leleményes mesemondásával könnyen olvasható és faszasztás nélkül szórakoztató regényt írt azoknak, akik nem az élet mélységes problémáit kutatják, hanem könnyű szórakozást keresnek olvasmányaikban.

Gulyás Sándor.

Lalo esztétikája. Charles Lalo a mai francia esztétikusok közül a legtermékenyebb; tíz kötete jelent meg körülbelül húsz év alatt. Egyúttal ő képviseli legjobban a hangsúlyozottan francia esztétikát a német szentimentalizmusnak és Guyau pozitívizmus-ellenes vitalizmusának követői mellett.

Ez a pozitívizmustól áthatott esztétika, mely Lippsben, Volkeltben, Guyauban, Bergsonban „misztikusokat” lát, különösen Comte, Lucien Brag, Ribot, s a mai francia szociológusok tanításaiból és az angol Spencer és Grant Allen játékelméletéből táplálkozik.

Lalo-nak a múlt évben jelent meg „Esthétique” c. műve, mely eddigi munkásságának összefoglalása. A könyv három fejezetre oszlik. Az első az esztétika tárgyát és módszereit, a második az egyéni, a harmadik a társadalmi esztétikát tárgyalja. Lalo könyvének legfontosabb része ez a harmadik fejezet, mely terjedelemben is a legnagyobb alkotó művész, a műalkotás és a műélvező egyén egymáshoz való viszonyát vizsgálja. A szociológiai esztétika a műalkotások társadalmi okait és következményeit, külön-

sen pedig az *esztétikai társadalmak* életét kutatja.

Ha Lalo esztétikáját szakkifejezésekkel akarjuk jellemezni, akkor az *intellektuális relativizmus* felel meg legjobban. A kettő közül a relativizmus különösen a társadalmi esztétikában érvényesül és magában foglalja Lalo egyéni újításait, intellektuálizmusa pedig az esztétika eddigi problémáival szemben való állásfoglalását jellemzi.

Intellektuálizmusából következik, hogy az esztétika tárgyát nem a „Szép” fogalmi meghatározásában, sem az esztétikai érzelmek tanulmányában, hanem a művészetnek, a művészetek történetének és kritikájának a filozófiájában jelöli meg; valamint, hogy nem tartja kielégítőnek a német szentimentalizmus „Einfühlung”-elméletét, hogy a játék-elmélethez erős szálak fűzik, hogy a művészet formái — ahogy ő mondja —, technikai elemeiben találja meg a tetszés igazi kellekeit és végül ugyancsak az intellektuális szempont eredménye, hogy elismeri a normatív esztétika lehetőségét, sőt szükségességét.

Azonban a normák mellett való állásfoglalásában már relativizmusa is szerepet játszik. A normákról való tanítása esztétikájának az alapja. Először is megkülönbözteti a normákat az örökös és megváltoztathatatlan dogmáktól. A normák igenis változnak a helyvel és korrall, azaz jobban mondva — s ez az egyik kapocs az egyéni és társadalmi esztétika közt — a társadalommal. Minden társadalomnak megvannak a normái, amelyek a társadalommal együtt változnak. Ezeknek a normáknak azonban cselekvő értékük is van, azaz irányítják a művészi termelést. A szép az, ami normális. Tehát egyik oldalról a társadalmaktól függenek a normák, a másik oldalról viszont a normák irányítják a társadalmat. Hogy mi a szép (normális), azt „a társadalom szabad, de nem általános meg egyezése dönti el, mely kollektív érvényű, mert szentesített”. Ezt a szentesítést a siker adja meg, ami megint társadalmi tény.

Miután így az esztétika alapelemeit szociológiai tényezőkkel hozza összefüggésbe, rámutat az ezen a területen szerepet játszó többi társadalmi jelenségre. Először azokat

a szociológiai jelenségeket sorolja fel, melyek „anesthetikusok” ugyan, de hatásuk érezhető a művészetek életében is. A többi társadalom hatását a művészeti társadalomra így kimutatván, megkeresi az esztétikai társadalom hatását is a többire. Azután az esztétikai élet társadalmi tényeire mutat rá. Ilyenek az esztétikai tudat és ennek szervezetei, az akadémiák, továbbá a közönség és különösen a művészet lényege, a technika, a stílus. Ilyenek még a művészeti iskolák és műfajok, végül a divat.

Az esztétikai élet szociológiai elemeinek ilyen kiemelése után, ez elemek összefoglalására törekszik. Az összefoglalás formájául a mai francia szociológia (Durkheim) mintájára a törvényeket választja. Két ilyen törvényt állít fel. Az egyik az esztétikai értékek rétegváltoztatásairól szól. „Esztétikai demagógiának” bélyegzi s romantikának (?) azt a tanítását, mely szerint csak egyféle érték van. Lalo relativizmusa szerint az értékeknek egész hierarchiája létezik, mely állandóan változásban van. A műveltebb osztályok művészei majd leszáll a néphez, majd máskor a nép művészetében keres megújulást.

A másik ilyen törvény a három esztétikai állapot törvénye, mely a szociológia tanítása szerint egyúttal minden társadalmi fejlődés állandó törvénye. Eszerint minden művészettársadalmi elem és minden művészet három fejlődési fokon megy keresztül: a klasszicizmus a csúcspont, elő- és utóklasszicizmus a kezdő és végző korszakok.

Esztétikai rendszerének bírálata nem a mi feladatunk, de könyve minden figyelmet megérdemel, mert azok közé a művek közé tartozik, amelyekben egy-egy mondat mögött néha könyvek állanak és amelyben a többszörös megformáláson keresztülessett ítéletek kikristályosodva, tisztán foglalják el a számukra gondosan kimért helyet.

Fábián István.

Pásztortűz-Könyvtár 1-5 szám. (Minerva R. T. kiadása, Cluj-Kolozsvár.) A Pásztortűz-Könyvtárnak nagyok a céljai. Teret akar nyitni a mind erősebben kibontakozó erdélyi magyar irodalomnak és terjeszteni akarja a műveit min-